

Posudek diplomové práce Poliny Chodakové
Une analyse linguistique du reggae francophone
(Ústav románských studií, FF UK v Praze, 2011, 108 pp.)

Obsah. Diplomová práce se zabývá fonetickou, morfosyntaktickou a především lexikologickou stránkou francouzsky zpívaného reggae posledních třiceti let. Na základě rozboru písňových textů a souvisejícího dotazníkového šetření charakterizuje hlavní rysy specifického jazykového subkódu, jenž je vlastní tomuto hudebnímu žánru, a popisuje jeho fungování ve vztahu k jeho nositelům. Po úvodních pasážích (reggae a související fenomény jako rastafariánství a rap) autorka ve 3. kapitole definuje sociolingvistické pojmy, s nimiž hodlá pracovat, a v kapitolách 4–5 postupně probírá fonetické, morfosyntaktické a lexikální zvláštnosti frankofonního reggae. Praktická část v zásadě sleduje strukturu teoretické části: jsou v ní kategorizovány a komentovány pozorované jevy včetně jejich elementárního statistického uchopení, a dále v ní autorka představuje výsledky dotazníkového šetření. Soupis bibliografie je dostatečně obsáhlý a pro předmět zkoumání relevantní.

Téma a jeho originalita, rozvržení práce. Téma je dobře vymezené, originální a – jak si při čtení práce nelze nepovšimnout – autorce velmi blízké. Pro jeho zpracování bylo třeba čerpat ze sociolingvistických, kulturně-historických i lingvistických zdrojů; tato víceoborovost představuje jednu z hlavních kvalit práce. Pokud jde o vzájemný poměr jednotlivých vrstev analýzy, je těžištěm práce lexikologie – dílem z objektivních důvodů (je zde největší množství pozorovaných jevů), dílem na základě metodologického rozhodnutí autorky.

Teoretické zpracování problému. Části 3.1, 3.3 a 3.4 obsahují teoreticky podnětnou diskusi o sociolingvistickém statutu „jazykového subkódu reggae“ (sociolekt, „résolecte“, vazba na sociální kód, vztah k nestandardním vrstvám francouzštiny, přepínání kódů). Na str. 8 je též vznesena otázka diglosie, která ale není podle mého názoru ve zbytku textu explicitně zodpovězena. V části 3.2 jsou Jakobsonovy jazykové funkce (doplňené o několik dalších) účelně aplikovány na sémantická pole, s nimiž se v reggae setkáváme. V části 4 (Fonetika) se autorka věnuje substandardním rysům výslovnosti, anglicismům a idiosynkratickým fonetickým formám. V pasáži o estetickém potenciálu fonetiky bylo vhodné uvést také metrickou formu textu a rýmy. Zmínku o *verlanu* nacházíme v části věnované neologismům, ač by měla být přítomna – alespoň formou odkazu – i v části fonetické, protože jde v zásadě o fonologický jev. Pokud jde o morfolonii a syntax (část 5), identifikuje diplomantka dvě skupiny specifických rysů: ty, které jsou vlastní poezii a písňovým textům, a dále rysy substandardní francouzštiny. Nejobsáhlejší část 6, věnovaná neologismům, je založena na klasifikaci slovtvorných prostředků podle J. Tourniera.

Empirická část. Empirické uchopení problému je nejen velmi obsáhlé (vzorek 160 písňových textů o cca 50 000 slovech; 189 respondentů v dotazníkovém šetření), ale také pečlivé a kreativní. Analýza neologismů je uvedena souhrnnými údaji o produktivitě slovtvorných postupů (tabulka 5), které jsou následně doloženy úplným přehledem výskytů. Na str. 63–72 uvádí autorka abecedně řazený glosář anglicismů nedoložených ve slovníku *Petit Robert*; dále následuje obdobný glosář výpůjček z jamajské angličtiny a jamajské kreolštiny (str. 72–76) a pasáž o výpůjčkách z jiných jazyků.

Zjištěná fonetická specifika zahrnují především anglicismy, které autorka klasifikuje podle toho, zda jsou doloženy ve dvou hlavních výslovnostních slovnících francouzštiny (Warnant – normativní a Martinet/Walter – deskriptivní), či nikoli. Dále analyzuje regionálně podmíněné výslovnostní rysy, které lze očekávat především u zpěváků s původem mimo evropskou část Francie. Pasáž o realizaci fonému /r/ svědčí o schopnosti sluchové analýzy a artikulační klasifikace alofonů; jediný problém spatřuji v tom, že distribuce [ʁ] a [ʁ̥] je charakterizována převážně jako regionálně podmíněná, ačkoli ve standardní francouzštině závisí především na kontextu (desonorizace [ʁ] → [ʁ̥] v neznělém okolí). Zatímco korpus psaných písňových textů byl analyzován vyčerpávajícím způsobem, není jasné, zda tomu tak bylo stejně v případě zvukové analýzy. Fonetická analýza hybridního subkódu, jakým je sociolekt reggae, je nelehký úkol, protože je třeba přihlížet – jak sama autorka vysvětluje – až k pěti

fonetickým systémům (britská angličtina, americká angličtina, jamajská angličtina, jamajská kreolština, francouzština). Bylo by možné zkoumat i další rysy (témbr a míru nazalizace nosových samohlásek, zavřenost samohlásek a jejich délku, případně podrobněji rytmus), avšak je zjevné, že sluchová analýza zpívané řeči je složitější vzhledem k hudebnímu doprovodu (tuto skutečnost by také bylo dobré uvést v textu). Pozorování by též bylo možné určitým způsobem zobecnit (např. míra fonetické adaptace vs. fonetických xenismů, převládající standard u anglicismů – britský nebo americký). Diplomantka se však hodlá fonetické stránce reggae věnovat podrobněji v budoucnosti.

Mezi morfosyntaktickými zvláštnostmi jsou uvedeny prvky substandardní francouzštiny a strukturní xenismy.

Jak dokládají výsledky dotazníkového šetření (průběžně v části 8 a dále v části 9), projevuje se hybridnost písňových textů frankofonního reggae i v jazyce jeho fanoušků, a to v podobě výpůjček a střídání kódu. Pasivní kompetence je přitom větší než aktivní (str. 99). Závěrečná část 10 podává statistický přehled o tematických polích frankofonního reggae.

Použitá metodologie odpovídá řešenému problému a navíc je nápaditá (internetový dotazník). Metodologická omezení jsou formulována v závěru i na jiných místech práce (např. pokud jde o dotazníkové šetření – str. 54: ... *que cette enquête est basée sur l'introspection et que certaines réponses peuvent être subjectivement « embellies »*). Závěr obsahuje také několik návrhů na možné rozšíření popsání výzkumu.

Výstavba textu, formální stránka. I přes značný rozsah a hutnost některých pasáží má diplomová práce přehlednou strukturu. Je psána pečlivě a její stylistické kvality jsou vysoce nadprůměrné. Uplatníme-li měřítko francouzského odborného stylu, lze kladně přijmout i občasné esejistické prvky. Jen místy by bylo vhodné upustit od příliš vágních formulací (str. 79: *Il paraît que l'articulation la plus soignée y est en équilibre avec la plus relâchée.*) či podat přesnější vysvětlení (na str. 56 nejsou zcela jasná kritéria pro počítání výskytů). V práci lze nalézt občasná přehlédnutí, většinou vzniklá při přepracování textu (str. 13: *le nouveau empereur*; str. 49: *Le sociolecte emprunte à la langue des Roms, des langues allemande ou arabe. Cependant, dès première écoute, on constatera que les emprunts les plus nombreux: à des variétés de l'anglais...*; str. 49: *D'après C. Hagège, répand les nouveautés conçues ainsi que l'envie de se les appartenir, il est la première langue à les exprimer*, str. 80: *Voici les prononciations absentes des deux dictionnaires, nombreux aussi parce que...*).

Závěr. Diplomantka předložila celkově vynikající text, při jehož četbě jsem se dozvěděl řadu netriviálních informací. Originální téma bylo zpracováno v nadprůměrném rozsahu, tvůrčím způsobem a s uplatněním mezioborových poznatků. Navrhuji klasifikaci známkou *výborně*.

24. května 2011, Tomáš Duběda, Ph.D.